

Fradkina, Z.L.:

KONFERENCIA A SZOVJET BIBLIOGRÁFIA KÉRDÉSEIRŐL

Moszkvában 1959. február 9-12.-ig konferenciát tartottak a szovjet bibliográfia problémáiról. A konferenciát a Lenin Könyvtár, a Szaltükov-Scsedrin Könyvtár és a moszkvai Könyvtárosképző Főiskola közösen rendezték. A több, mint 400 résztvevő között ott voltak a nagy egyetemi-, akadémiai- és szakkönyvtárak dolgozói, a megyei- járási- szakszervezeti- és egyéb közművelődési könyvtárak és az Összszövetségi-, valamint a Szövetséges Köztársaságok Könyvkamaráinak munkatársai.

A konferencia érdeklődésének homlokterében az országos bibliográfiai munka szervezeti kérdései állottak; ezen belül is különös súlyal a szak- és helyismereti bibliográfiák problémái. Az ajánló bibliográfia kérdéseiről 1948-ban és 1952-ben már tartottak hasonló jellegű megbeszéléseket, a nemzeti bibliográfia problémáit pedig részletekbe menően is több ízben megvitatták a könyvkamarák dolgozói. (Legutóbb 1958-ban.) Az említett megbeszéléseken azonban majdnem semmi szó nem esett a szak- és helyismereti bibliográfiákról, pedig ezen a területen jelenleg sok hiányosság tapasztalható.

A rendezők, abból kiindulva, hogy egyetlen konferencia nem elegendő ahhoz, hogy tudománysszakok szerint tárgyalják a kérdéseket, úgy határoztak, hogy bibliográfia-fajtánként csoportosítják az anyagot. Ezzel lehetővé vált az is, hogy a résztvevők ne csak egy-egy szűkebb szakterület problémáit, hanem a bibliográfiai munka egészét is áttekinthessék.

S z a k b i b l i o g r á f i a

A.N. VEREVKINA "A Szovjetunió kurrens bibliográfiáinak helyzete és feladatai", Z.L. FRADKINA "A Szovjetunió retrospektív szak-

bibliográfiai munkájának alapvető szervezeti kérdései" című referátumaikban rámutattak arra, hogy ugyanakkor, mikor a Szovjetunióknak világszerte elismert nemzeti bibliográfiája van, mint a mai napig nem alakult ki ésszerű rendszer a szakbibliográfiák területén. Ezért nincs számos tudományágnak teljes értékű retrospektív bibliográfiája és nem megnyugtató a folyamatos bibliográfiai tájékoztatás sem. A referáló lapok a szakirodalmat késedelmesen dolgozzák fel.

A sok általános tudományos- és szakkönyvtár, valamint a dokumentációs intézmények tevékenysége nincs összehangolva és a kiadók munkájában is gyakoriak az átfedések; mindez azt eredményezi, hogy a meglévő pénz és munkaerő nincs kellőképpen kihasználva. A két referátum javaslatot tett a szakbibliográfiai munka megjavítására az SzKP XXI. Kongresszusának szellemében.

A vitában a hozzászólók legelősebben azt vetették fel, hogy egyik referátumban sem domborodott ki kellőképpen az általános- és a szakbibliográfia közötti összefüggés. Heves vita folyt a "Letopisz" Zsurnal'nuh Sztatej" további fejlesztése körül. Ez a kurrens bibliográfia ugyanis jelenleg csak a periódikák cikkei veszi fel, az önálló műként megjelent cikkgyűjtemények, hivatalos kiadványok anyagát nem dolgozza fel. A.N. VEREVKINÁNAK azt a javaslatát, hogy a "Letopisz" szakterületenként, külön sorozatokban jelenjék meg, a felszólalók többsége nem fogadta helyesléssel. Szinte minden hozzászóló azt a nézetet hangoztatta, hogy a kiadvány őrizze meg egyetemes jellegét. A.N. VEREVKINÁNAK azt a javaslatát azonban, hogy az Összszövetségi Könyvkamara támogassa a "Letopisz"-be felveendő anyag körét - általános helyesléssel fogadták.

Több felszólaló a külföldi irodalom feldolgozásának kérdéseivel és ezzel kapcsolatban az Összszövetségi Tudományos és Műszaki Tájékoztató Intézet (VINITI) munkájával foglalkozott. A konferencia ezzel kapcsolatban a következő döntést fogadta el:

"A külföldi szakirodalom ésszerű nyilvántartása érdekében fel kell kérni a VINITI-t, hogy szabványméretű katalóguscédulákon, az általánosan elfogadott címléirási szabályok szerint adja ki a külföldi folyóiratok cikkeinek címléirásait orosz címfordítással."

A konferencia résztvevői a szakbibliográfiai tájékoztatás további javítása érdekében felkérték az Állami Tudományos és Műszaki Könyvtárat (Goszudarsztvennaja Publicsnaja Naučno-Tehnicseszkaja Biblioteka SzSzSzR), hogy ismét adja ki a "Műszaki Irodalom Ujdonságai" (Novosztj Tehnicseszkoj Literaturü) c. 1936-ban indult és 1953-ban megszűnt kurrens szakbibliográfiát.

A retrospektív szakbibliográfia kérdéseinek megvitatása kapcsán felmerült a kurrens szakbibliográfiával való kapcsolat problémája. Ugyancsak vita folyt a szakbibliográfia és a téma-bibliográfia összefüggéseinek kérdéséről is. Számosan felvetették azt, hogy szorosabb együttműködést kell teremteni a szakbibliográfiákat összeállító tudományos intézmények és a szakkiadók között. Mások azt a nézetet hangoztatták, hogy a jelentősebb általános jellegű könyvtáraknak, de a köztársasági könyvtáraknak is folytatniuk kell a szakbibliográfiai tevékenységet. A konferencia a résztvevők egyhangú véleménye alapján a következőket határozta:

"A központi szakkönyvtárak legfontosabb feladatának a következő évekre azt tartjuk, hogy a szovjet hatalom alatt egy-egy tudományág területén, vagy egy-egy kérdéssel kapcsolatban megjelent irodalom alapvető bibliográfiáit állítsák össze és adják ki."

Emellett - az SzKP XXI. Kongresszusának irányelvei alapján - elsősorban a tudomány időszerű kérdéseit, a népgazdaság és a kultúra fejlődésének problémáit kell tekintetbe venni.

A felszólalók azt is hangsúlyozták, hogy a kurrens és retrospektív bibliográfiákban az eddiginél nagyobb mértékben kell feldolgozni a Szovjetunió népeinek nyelvén megjelent irodalmat.

Felvetődött az a kérdés is, hogy a tudományos folyóiratok tartalom- és egyéb mutatói egyes esetekben teljesen hiányoznak, de a meglévők sem kielégítőek. A konferencia határozatba foglalta, hogy

"fel kell kérni a tudományos folyóiratok szerkesztőit, hogy az évi mutatók mellett készítsenek olyan, nagyobb időközökre szóló mutatókat, melyek kellőképpen feltárják a folyóiratok tartalmát."

A j á n l ó b i b l i o g r á f i á k

"Az ajánló bibliográfia és helye a szovjet bibliográfia rendszerében" c. referátumot B.A.SZMIRNOVA tartotta. Legfőbb célul azt tűzte ki, hogy meghatározza milyen feladatok hárulnak egyrészt az ajánló bibliográfiákat készítő könyvtárakra, másrészt az ilyen munkát végző intézményekre. Kísérletet tett referátumában arra, hogy megvilágítsa az ajánló bibliográfia társadalmi funkcióit és rámutasson azoknak az igényeknek a sajátosságára, amelyeket - szemben a szovjet bibliográfia egyéb fajtáival - az ajánló bibliográfiának kell kielégítenie. Felvázolta az ajánló bibliográfiai munka szervezetének körvonalait is.

A vita a referátuménál lényegesen szélesebb mederben haladt; egyes felszólalók az előadó szervezeti javaslataival alapvetően nem értettek egyet.

Számos szakkönyvtár képviselője felszólalásában hangot adott annak a felfogásnak, hogy könyvtárak - annak ellenére, hogy ezt a referátum nem tartja feladatuknak - szükségesnek tartja a különféle ajánló bibliográfiák készítését. Többen - közöttük a Szaltükov-Scsedrin Könyvtár munkatársa is - hangoztatták, hogy helytelen az ajánló bibliográfiát szembeállítani a szovjet bibliográfia többi, kialakult fajtájával. Hangsúlyozva a bibliográfiák különféle fajtái között meglévő szoros kapcsolatot, felhívták a figyelmet arra, hogy az ajánló bibliográfiáknál kialakult módszerek az anyag kiválogatása, értékelése és a szerkesztés terén - a szakbibliográfiák készítésénél is hasznosak lehetnek. A Szaltükov-Scsedrin Könyvtár munkatársai arra is felhívták a figyelmet, hogy minél többfajta olvasói réteg számára kell kiterjeszteni az ajánló bibliográfiák készítését. A képzetesebb és szakképzetesebb olvasók (pl. orvosok, mérnökök, agronómusok) számára saját tudományáguk határ- és rokonterületeivel kapcsolatos ajánló bibliográfiák tennének jó szolgálatot. Néhányan aggályosnak tartották azt a jelenséget, hogy a műszaki irodalom területén egyre kevesebb ajánló bibliográfia jelenik meg.

A felszólalók közül számosan bírálták a "Cste Csitat" (Mit olvassunk) c. ajánló bibliográfiai folyóiratot. Tisztázatlan a lap pro-

filja, sem a könyvtárosoknak, sem pedig az olvasóknak nem nyújt kel-
lő segítséget.⁺ A felszólalók szükségesnek tartják, hogy a lap mun-
káját széles körben vitassák meg. Közelebb kell kerülnie a közműve-
lődési könyvtárak mindennapi munkájához, céltudatosan és rendszere-
sen kell közölnie ajánló jegyzékeket a mindenkor, napirenden lévő
kérdésekről.

Érdekes felszólalás hangzott el az ajánló bibliográfiák és a
szabadpolc viszonyáról. Ezzel kapcsolatban felvetődött a közművelő-
dési könyvtárak mintakatalógusainak megnövekedett jelentősége is. Fel-
hívták a figyelmet arra is, hogy az ajánló bibliográfiák további fej-
lesztésének lényeges mozzanata az olvasók érdeklődésének és szükség-
leteinek beható tanulmányozása.

A konferencia a kérdéssel kapcsolatban a következő határozatot
hozta:

"Az ajánló bibliográfiai munka rendezése érdekében szüksé-
ges, hogy a Lenin Könyvtár, a Szaltükov-Scsedrin Könyvtár és a
szakkönyvtárak egységes terv alapján adjanak ki ajánló bibliog-
ráfiákat minden tudományág területéről és a legkülönbözőbb ol-
vasói rétegek számára - az önképzés, a szakmai továbbképzés és
a tudományos ismeretek népszerűsítése terén egyaránt.

Az Állami Tudományos és Műszaki Könyvtár, valamint a há-
lózatahoz tartozó műszaki könyvtárak adjanak ki ajánló biblio-
gráfiákat a különböző szakmák dolgozói számára.

A határterületi és megyei könyvtárak elsősorban az aláb-
bi ajánló jellegű kiadványokat bocsássák közre:

a./ helyismereti ajánló bibliográfiákat,

b./ megyéjüket különösen érintő népgazdasági kérdésekkel
kapcsolatos ajánló bibliográfiákat.

A köztársasági könyvtárak a területükön élő lakosság nyel-
vén adjanak ki ajánló bibliográfiákat mindenféle tárgykörből."

⁺ A lapról részletes bírálatot közöl G.P. FONOCTOV tollából a Szo-
vetszkaja Bibliografija 1959. 2.(54) száma. (73-80.p.)

Helyismereti bibliográfia

V. A. NIKOLAEV: "A Szovjetunió helyismereti bibliográfiájának feladatai" c. referátumában jelentős szervezeti kérdéseket vetett fel és számos, a munka megjavítását célzó javaslatot terjesztett elő a tervezéssel, a bibliográfiák összeállításával és kiadásával kapcsolatban.

A hozzászólók nagy része a köztársasági, megyei és határterületi könyvtárak bibliográfusai közül került ki. Többen felvetették, hogy a referátum nem foglalkozott az ajánló jellegű helyismereti bibliográfiák kérdésével, pedig ilyeneket - főleg a megyei könyvtárak - szép számmal kiadnak. Ugyancsak felhívták a hozzászólók a figyelmet a kurrens helyismereti bibliográfiák kiadásának és szerkesztésének megjavítására.

A felszólalók különösen hangsúlyozták a nagy retrospektív helyismereti bibliográfiák létrehozásának szükségességét. Rámutattak arra, hogy ezt csak a könyvtárak közös munkájával lehet megvalósítani. A novoszibirszki Megyei Könyvtár munkatársa beszámolt a délszibériai könyvtárak eredményes együttműködéséről. Már az értekezleten voltak olyanok (pl. az uralvidéki könyvtárosok), akik támogatották a nagyszabású helyismereti bibliográfiák közös munkával való összeállítását. A konferencián elhangzottak alapján komolyan kell foglalkozni az egyes könyvtárak helyismereti tájékoztatási anyagának rendbehozásával is. (Pl. segédkönyvtár, kartotékok, katalógusok, stb.)

Egyöntetű volt az a vélemény, hogy a megyei- határterületi- és köztársasági könyvtárakban állandó helyismereti-bibliográfusi állást kell rendszeresíteni, hogy az SzKP XXI. Kongresszusának szellemében folyhasson az a felelősségteljes munka, ami a helyismereti bibliográfiával kapcsolatban a könyvtárak előtt áll.

A konferencia elfogadta a krasznodari Határterületi Könyvtár munkatársának azt a javaslatát, hogy a közeljövőben külön, a helyismereti bibliográfia speciális kérdéseivel foglalkozó tanácskozást hívjanak össze, továbbá, hogy a Lenin Könyvtár Könyvtártudományi

és Bibliográfiai Tudományos-Módszertani osztályán külön részleget szervezzenek, mely a helyismereti bibliográfiai munka összehangolásával és módszertani irányításával foglalkoznék. Ugyancsak javasolták, hogy a Lenin Könyvtár dolgozza ki a nemzetiségi köztársaságok helyismereti bibliográfiai tevékenységének sajátos módszertani kérdéseit - továbbá olyan egységes módszertani elveket állapítsanak meg, melyek minden köztársasági könyvtár számára irányadók lehetnek.

A referátum és a hozzászólások alapján a következőket szögezte le a konferencia:

"A helyismereti bibliográfiával kapcsolatos legfontosabb teendők:

- megyénként (határterületenként, köztársaságonként) el kell készíteni a helyismereti bibliográfiai munka távlati tervét,

- minden megyében (határterületen, köztársaságban) biztosítani kell a kurrens helyismereti bibliográfia rendszeres megjelenését,

- retrospektív helyismereti bibliográfiákat kell összeállítani és kiadni a közgazdasággal, a természeti viszonyokkal és természeti erőforrásokkal, valamint az SzKP XXI. Kongresszusa által meghatározott időszakos feladatokkal kapcsolatban,

- Földrajzi tájegységek szerint közösen kell végezni a helyismereti bibliográfiai munkát (pl. Ural, Északi Vidék, Szibéria, stb.),

- be kell vonni a helyismereti bibliográfiai munkába az Össz-szövetségi Földrajzi Társaságot, más hasonló társaságokat és intézményeket,

- javasolni kell az OSzSzsZK és a szövetséges köztársaságok művelődésügyi minisztériumainak, hogy szorgalmazza a köztársasági, megyei és határterületi könyvtárakban a helyismereti bibliográfusi státusz megszervezését, valamint mihamarább létesítsen ún. zónális könyvtárakat,

- javasolni kell a Szovjetunió Művelődésügyi Minisztériumának, hogy mihamarább rendezze a helyi kötelezpéldány-szolgáltatások kérdését,

- a Lenin Könyvtár Könyvtártudományi és Bibliográfiai Tu-

dományos-Módszertani osztályán létesítsenek külön részleget a helyismereti bibliográfiai munka összehangolására és módszertani irányítására."

M á s o d f o k u b i b l i o g r á f i a

Az elmúlt években számos szak- és általános másodfoku bibliográfiát adtak ki. E kérdésről M.V. MASKOVA "A szovjet bibliográfiák bibliográfiái" címen tartott referátumot. A vita során különösen az Össz-szövetségi Könyvkamara kiadásában évenként megjelenő "Bibliografija Szovetszkaj Bibliografii" című általános másodfoku bibliográfiáról esett sok szó. Az anyag kiválogatása és annotálása és a mutatók is gyakran formális szempontok szerint készülnek. A L'vovi Egyetemi Könyvtár munkatársa azt kifogásolta, hogy a referátum nem elemezte a szövetséges köztársaságokban kiadott másodfoku bibliográfiákat.

A konferencia M.V. MASKOVA referátuma alapján a következőket szögezte le:

"Folytatni kell a Szaltükov-Sosedrin Könyvtár által megindított "Bibliografija Ruszszkaj Bibliografii" című annotált sorozatot. Fel kell kérni a Szaltükov-Sosedrin Könyvtárat, hogy dolgozzon ki e téren egységes távlati tervet, tekintetbevéve a Lenin Könyvtár és a központi szakkönyvtárak ezirányu tevékenységét. Ezzel párhuzamosan ugyancsak folytatni kell a Szaltükov-Sosedrin Könyvtár által megkezdett külföldi bibliográfiák bibliográfiájának készítését is, bevonva e munkába a Külföldi Irodalom Állami Könyvtárát és a szakkönyvtárakat is. Fel kell kérni az OSzSzSzK Művelődésügyi Minisztériumát, hogy a Szaltükov-Sosedrin Könyvtárnak nyújtson e munkához segítséget.

A szövetségi köztársaságokban fel kell lendíteni a másodfoku bibliográfiák összeállításának munkáját."

B i o b i b l i o g r á f i a

I.M. KAUFMAN referátuma főleg a biobibliográfiai lexikon kérdésével foglalkozott. Miután vázolta az életrajzi és bibliográfiai

lexikonok összeállítása körül jelenleg fennálló helyzetet, számos figyelemre méltó, a közeljövőben megvalósítandó javaslatot tett. A hozzászólók igen nagy lelkesedéssel fogadták Kaufmannak azt a javaslatát, hogy ki kellene adni a szovjet kulturális élet "Who's who"-szerű lexikonát, továbbá, hogy tarbbe kellene venni a Szovjetunió társadalmi életében jelenleg szereplő személyek életrajzi lexikonának elkészítését. Ugyanassak helyesléssel fogadták azt a javaslatot is, hogy folytatni kellene a félbeszakadt "Dejатели revoljucionnogo dvizsenija v Roszszii" (Az orosz forradalmi mozgalom szereplői) című lexikon közreadását.

Ö s z e f o g l a l á s

A konferencia munkája során központi célkitűzésként jelentkezett a könyvtárak és a dokumentációs szervek bibliográfiai tevékenységének összehangolására irányuló törekvés. Mind az előadók, mind a hozzászólók azon a véleményen voltak, hogy olyan központi szervezet kell létrehozni, mely ezt az összehangolási munkát elvégzi. E szervezet a bibliográfiai munkát végző nagykönyvtárak és tudományos intézetek, valamint a könyvtárosképző főiskolák képviselői irányítanak. A Központ főfeladatait a konferencia a következőkben jelölte meg:

a bibliográfiai munkának az egész Szovjetunióra vonatkozó átfogó megtervezése és a tervszerű munka biztosítása; az elkészült és folyamatban lévő bibliográfiai munkák nyilvántartása és ezekről folyamatos tájékoztatás; a könyvtárakban és dokumentációs intézetekben kéziratban eltekvő bibliográfiák nyilvántartásba vétele és a legjelentősebbek kiadására távlati terv készítése.

A Szaratovi Egyetemi Könyvtár munkatársa figyelemreméltó együttműködési kísérletéről számolt be; az ottani, különféle intézményekhez tartozó könyvtárak megalapították a "Szaratovi Társaközi Könyvtári Módszertani Tanács"-ot. A konferencia a kérdéssel kapcsolatban a következő határozatot hozta:

"A bibliográfiai munka összehangolása érdekében a köztár-
haságokban, határterületeken, megyékben és a nagyobb járások-
ban célszerű volna az intenzív bibliográfiai munkát végző könyv-
tárak vagy tudományos intézmények mellett működő bibliográfiai

Egyöntetű vélemény alakult ki a konferencián a kiadási körülmények megjavításáról is. Hangsúlyozták, hogy jelentősen növelni kell az alábbi könyvtárak nyomdájának kapacitását: Össz-szövetségi Könyvkamara - és a Szövetséges Köztársasági Könyvkamarák -, Lenin Könyvtár, Szaltükov-Scsedrin Könyvtár. Ezeken túl még általában szükségesnek tartották a köztársasági- és szakkönyvtárak nyomdai lehetőségeinek kiterjesztését is. Különösen fontos a könyvtárak meglévő nyomdai kapacitásának növelése azért is, hogy az átfutási időt meg lehessen rövidíteni a saját kiadványoknál éppen úgy, mint a nyomdával nem rendelkező könyvtárak bibliográfiáinak nálunk történő kiadásánál is.

Ezenkívül elhatározták, hogy az Akadémiai Kiadó és a szakkiadók figyelmét felhívják arra, hogy ezek szorgalmazzák a könyvtárak által készített és profiljukba vágó bibliográfiák felvételét kiadási terveikbe. A Szovjetunió és a szövetséges köztársaságok művelődésügyi minisztériumait pedig fel kell kérni, hogy a helyi kiadókat kötelezzék bibliográfiák kiadására.

Mivel a hazai irodalom központi katalógusainak összeállítása és kiadása különösen fontos kérdés, a konferencia felkéri a Lenin Könyvtárat, hogy a kérdéssel kapcsolatban szervezzen a közeljövőben értekezletet. Kívánatosnak tartja a konferencia, hogy az 1959-1965. években rendezzenek sorozatos tanácskozásokat a szak-, helyismereti- és ajánló bibliográfiák problémáiról, valamint a bibliográfia elméleti és módszertani kérdéseiről.

A konferencia egyöntetű véleménye az volt, hogy életre kell hívni a Szovjetunió Könyvtári és Bibliográfiai Társaságát.

A konferencia résztvevői végül felhívással fordultak a Szovjetunió könyvtárainak dolgozóihoz, hogy népszerűsítsék az SzKP XXI. kongresszusának határozatait és munkájukkal járuljanak hozzá a határozatok végrehajtásához.

Eredeti cím: Konferencija po voproszjam bibliografii.

Megjelent: Szovetszkaja Bibliografija. 1959. 2.(54) no.
104-110.p.

OSzK. ford.sz.: 2090.